

ERINDRINGEN FRA BARNDOMMEN I SULITJELMA

Av Aagot Lund født Anfinsen

Født 1889 gift med direktør Kjell Prøys Lund.

Når jeg nå skal forsøke å skrive ned noen av minnene fra barndomsårene i Sulitjelma, så vrimler det frem slik en masse av dem at jeg knapt vet hvor jeg skal begynne. Det er med stor takknemlighet jeg tenker tilbake på disse svunne år, og det ikke bare når det gjelder selve stedet og alt jeg opplevet der, men fremfor alt barndomshjemmet med mine foreldre og søsken og alle som var hos oss av slekt og venner.

Jeg var ennå ikke fylt 3 år da vi i 1892 flyttet til Sulitjelma fra Vignæs Kobberverk på Karmøy hvor far hadde vært ansatt i en rekke av år. Vi var den gang tre søsken: Den eldste het Anna og var 3 år, den yngste, Johan, var enda spebarn.

Jeg husker ikke noe av den lange reisen, men det må ha vært om sommeren, før verkets jernbaner og dampbåter kom i gang, for det er alltid blitt meg fortalt at vi ble rodd oppover vannene fra Finneid til Sjønstå og fra Fossen til Furulund.

Da far hentet oss opp til Sulitjelma, hadde han vært i virksomhet der og blant annet hatt tilsyn med ferdigbyggingen av det hus som skulle bli vår nye familiebolig, og som lå like under fjellet hvor den første gruva Mons Petter var slått inn. Med oss kom også en bergenserinne som hushjelp. Hun het Inga og ble senere gift i Sulitjelma, hvor hun har etterkommere i flere generasjonen

Fra 3-års alderen begynner jeg å huske i små glimt. Da jeg var fire år fikk vi en ny bror som ble kalt Finn. Det var stor stas, især for mine foreldre som hadde måttet reise fra tre små graver på kirkegården ved Avaldsnes. To år etter kom det en liten pike. Hun fikk navnet Sulithelma - til vår store fortvilelse. Det gjaldt et veddemål. En kveld i messen hos konsul Person ble det spørsmål om hva barnet, som var ventet, skulle hete. Så var det konsulen som foreslo at om det ble en gutt, måtte han kalles Mons Petter, en pike - Sulithelma. Det ble altså en pike, og far tok konsekvensen av veddemålet. Hun ble døpt Sulithelma, men ble hetende Thelma, og har klart seg godt med det navnet.

De to småbrødrene ble mine trofaste følgesvenner de første årene. Det bodde ikke mange mennesker i Furulund på den tiden, og ikke hendte det heller så meget som kunne oppta et barn. Men alle de små, nære ting fikk desto større betydning: De skiftende årstider med sine særpreg hva lys og luft angår; bekken som rislet forbi huset der vi bodde, forsvant under snøen om vinteren. Om våren begynte den igjen å suse og ble til slutt under vårløsningen en hel foss som sprutet over de små broene som var bygget for veien. Det bruste forresten elver og fosser nedover alle fjellsider om våren, og den lyden forbinder jeg alltid og over alt med mine første barneår. Vinteren var lang og mørk. Men snøen lyste hvit og vi spente på oss skiene så snart

skolen var sluttet og vi kunne være ute i bakker og hopp til luften og fjellene begynte å bli så blå og mørke at vi ruslet hjem til mellommat og lekser.

De første årene hadde jeg ingen jevnaldrende i nærheten å leke med. Men de to småbrødrene ble mitt trofaste følge; de måtte jo passes eller hentes hjem til måltidene når de var sprunget langt avsted. Cg farer lurte over alt. Bekken var en stadig fristelse for dem, og når de kom ut av syne, var det først å fly der bort for å lete. Kunne jeg så ikke finne dem, fikk jeg mange skrekk i meg ved tanken på broene hvor strømmen gikk strid. De kunne jo være kommet under der.

Det fantes ikke mange familier i Sulitjelma den første tiden. Men ettersom årene gikk, ble driften utvidet, og det ble bruk for mere folk og det ble bygget flere familieboliger. Dermed kom også flere barn til stedet. En dag kom min bror Johan begeistret hjem og fortalte mor at nå hadde han funnet en ny bror. Han visste jo ikke hva en venn var for noe. Det var forresten to av dem, Herman og Jakob. Og disse fire guttene ble uatskillelige.

I lien bak huset hvor vi bodde, førte en lang, bratt bakke oppover fjellsiden til Mons Pettergrubens inngang. Om sommeren holdt vi barn oss meget i denne lien. Det var stor sport å springe helt fra toppen av grubebakken, for den var så bratt at det var umulig å få stoppet for vi kom helt ned. Og oppetter fjellskråningen, langs bakkekantan vokste det en masse ville bringebær som en stadig kunne plukke av uten at det tok slutt. Jeg synes ennå jeg kan kjenne den varme gode duften av solstekte bringebær blande seg med kislukten fra gruben. Hele bakken glinset forøvrig av kiskorn som på et eller annet vis var spredt utover når arbeiderne i store flokker gikk til og fra arbeidet morgen og kveld.

I den mørke tiden av året når grubearbeiderne etter endt skift strømmet nedover den bratte bakken med sine vippende tente grubelamper, var det eventyrlig med lysene som beveget seg i mørket uten at man så menneskene. Vi elsket å sitte i vinduet og se på dette. Det var som om stjernene falt ned.

I det hele tatt var det nok å ta seg til for oss barn i den tiden i Sulitjelma, ikke å forglemme stallen med de mange hestene som vi fikk være med å ride til marken om sommeren - iblant heit ut til Sandnes og ellers opp i "Anfindsen-trøa" som terrenget bortenfor Mons-Petter ble kalt.

Like østenfor Mons-Petterhuset lå gartnerboligen. Gartner Lindquist var gift med vår snille Helga, som tidligere hadde vært og hjulpet mor med oss barna, - så henne kjente vi godt og var flittige gjester der. På loftet i gartnerboligen bodde Ole Nielsen, bjørnejegeren, som også var målet for mine tidligste utflukter. Om vinteren gikk vi med kommager som ble visket av Ole hver morgen. Antagelig sydde han dem også. Det var alltid varmt og godt på rommet hans, som luktet av kommager og bek. Bordet foran vinduet var fullt av verktøy, kommager og meget annet. Han hadde det nok travelt Ole, for maten sto alltid foran ham på bordet sammen med alt det andre. Det så deilig ut - stomp og margarin med sukker på. Han stakk nok til meg en bit av og til så vidt jeg husker. Han var så god i øynene Ole, men sa ikke meget. Forklaringen fant jeg måtte være at han alltid hadde enten en beket tråd eller en bit brød i munnen.

På den andre siden av Mons Petterhuset, mot vest, lå badehuset hvor også nattevakten bodde. Det var konen hans som stelte badet, og dit gikk vi mann av huse hver lørdag. Deilige frotelakener lå stablet opp i baderommene, og et varmt bad kostet pr. person 10 øre (eller var det 25?). Etter badet ble vi barn båret hjem i ulltepper og direkte i sengen, hvor aftensmaten ventet.

Direktør Corneliussens datter Lillemor var like gammel som jeg, men vi bodde for langt fra hverandre til å kunne stå i daglig kontakt. Men da vi ble store nok til gå på besøk til hverandre, ble det moro. Hun var den minste i sin familie. Ellers var der noen store gutter som vi var litt redde for,- de var så voldsomme når de kom farende mens vi puslet med våre dukker og koppestell. Den yngste av guttene ble kalt Olaf etter sin far, men ble kalt Giba. Han ble teatermaler i Oslo. Hans mor var også meget flink til å male. Jeg husker så mange av hennes morsomme kort til høytidsdagene hjemme. Hun står for meg som en av de vakreste og mest strålende damer jeg har sett. Kvikk og opplagt til enhver tid, med lysende brune øyne og store smilehuller. Det bruste så festlig i taftskjørtet når hun kom gående, og i ørene lyste små diamanter.

Livet i et avsides grubesamfund er noe for seg selv. Alle er liksom med i det som foregår, privatlivet og arbeidslivet veves sammen på en måte, så alle tar del i alt, og det gir et eget fellesskap. Der fantes ikke mange familier på den tiden, mest ungarer så familiene sto høyt i kurs og ble til stadighet hjemsøkt av de «løse fugle» eller «ungherrene» som de kaltes av svenskene, noe som gjorde at hele flikken ble som en stor familie. Mange ble venner for livet. Det gode samholdet og gleden vitner alle de etterlatte sangene og taler og menyer fra de mange selskapene og festene ikke minst om.

17. mai var en stor dag. Den begynte som regel kl 6 om morgen med hornmusikken, og vi barn var oppe med flagg og sløyfer og nasjonaldrakter, og fulgte etter så det til slutt ble et helt tog. Om ettermiddagen ble det arrangert leker for barn og voksne nede ved butikkplassen med høye klatrestenger hvor der på toppen hang klær og sko, skinker og pølse som kunne hentes ned av dem som greide å komme helt opp. Så var det sekkeløp og balansestang som raget over vannet o.s.v. Ved slike anledninger kom det ofte barn jeg aldri hadde sett for, og jeg fikk nye lekekamerater. Det var Marianne med den røde røverhatten som betok mer især. Og det var Agnes, Lianna og Constance som var så svær til å lese. Hun fortalte meg ofte hele bøker når vi senere gikk på besøk til hverandre.

Til jeg var 8 år hadde jeg uregelmessig skolegang. Dels leste jeg med frk. Støbseth og lærer Haanes når disse var i Sulitjelma, og dels med fru Wenströms selskapsdame. Men fra høsten 1897 ble jeg regelmessig undervist av guvernante inntil jeg begynte på middelskole i Bodø i 1903.

Få haugen vis a vis den nåværende kontorbygning var det bygget en "klokkestabel" hvor det ble ringt til de forskjellige måltider for arbeiderne og når arbeidet skulle begynne og slutte. Alle som ville kunne for en billig penge spise sine måltider på dampkjøkkenet. Huset har bevart sitt navn heit til nå. Det var en stor sal for arbeiderne om en lite for ingeniørene. Det var også en sal

som ble benyttet til skole de få ukene av året som det ble «skolet» som det het, av en lærerinne for småskolen og en lærerinne for storskolen. Om søndagen ble den iblant brukt til gudstjeneste.

I min barndom het lærerinnen frk. Støpseth. Jeg hadde den lykke å få lære å lese hos henne. Hun kom hjem til oss om ettermiddagen og underviste. Jeg tror ikke det var så lenge det sto på, men det har festet seg som et godt og lyst minne i min erindring. Hun var så snill og tålmodig, alltid i godt humor og hadde stor respekt med seg. Siden fikk jeg komme med på småskolen ev tid, og det var meget interessant. Der vrimlet av barn som dyttet hverandre og stormet på når dagen var slutt. Men om lørdagen når frk Støpseth hadde holdt en liten andakt gikk det så stille for sig, så det var som om søndagen allerede var begynt.

Fra de årene kan jeg ikke huske at det var andre lærerinner og lærere enn frk. Støpseth og hr. Haanes. De reiste omkring og "skolte" i de forskjellige bygder og kommuner noen uker hvert år. Jeg satt også en tid under hr. Haanes' kateter. Han var en meget samvittighetsfull og flink lærer som gjorde meget for elevene også utenfor skolen, dannet sangkor, arrangerte fester etc. Og jeg ble med hvor jeg kunne komme inn, sammen, med Agnes, Constanse og Hanna.

En stor begivenhet var byggingen av et eget hus for avholdslosjen (IOGT) i Sultjelma, hvor Aarthun og frue var de ledende. Det ble også stiftet en barnelosje, og vi barna troppet trofast opp hver gang det var tillyst barnelosje. Det var spennende med stikkord, som vi sjeldent husket, og det var ordensbrødre med regalier og stort seremoniell, riktig noe som kunne fange et barnehjerte.

Å, det hente meget vår lille verden, mest på losjelokalet. Der opptrådte turnere, teater ble spilt av hjemlige og tilreisende styrker. Sang og skytterfester, skifester og basarer ble holdt til inntekt for forskjellige formål, bl.a. bygning av kirke i Sulitjelma. Det var den menneskekjærlige, barnevenn, pastor P. Rynning som fikk det i stand. Han bodde i den såkalte direksjonsvillaen vis a vis Dampkjøkkenet (nu ingeniørbolig), og jeg var hver lørdag hos ham for å vise frem karakterboken. Da vanket det av og til en liten belønning.